

Ikastolako elebitasunaz mahai-ingurua

JAKIN honetako dossierra dela eta, mar-
txoaren 13an arratsaldetik Donostiako Sto. To-
mas Lizeoan bildu ginen: Irun/Hondarribia, Ore-
reta II, Beasain, Almen (Eskoriatza), Arrasate
eta Sto. Tomas Lizeo eta ikastoletako elebita-
sun lan-talde ordezkariak, hamar lagun, ordez-
kari bat Irakasle Elkartearen izenean eta bi JA-
KINen aldetik. Gaia: nola euskaldundu haur
erdaldunak ikastoletan.

Erabili ziren puntu ugarien bilduma labur-
pen bat eskaintzen dugu hemen, laburtasun beha-
rrez dossierraren osagarri bezala garrantzizkoe-
nak iruditu zaizkigun alderdietara mugatuz. Apor-
tazio guztiok gure bilkurako andereño eta ira-
kasleei berei zor zaizkie, JAKINek, irakurleen ize-
nean, bere esker ona agertu nahi bait die.

Atarikoa

Historia llaburra: orain hiru urte (1978) hasi
zen Gipuzkoan andereño eta irakasleen lan-talde

bat elkartzen aipaturiko gaia arakatzeko asmoz, lehen urratsak ikastaldi baten inguruan abiatu zituztela. Hilero elkarrekin bilduz urtebeteko esperentziak egin ondoren (79-80), ikastaldi bat antolatu zuten iaz (1980, uztaila), ikasturtean zehar saialdi honetan parte hartu zutenentzat: espero zituzten 40 lagun inguru ordeztu, halere, ehundik gora agertu ziren... ordura arte lan-taldean parte hartu gabeko irakasle arabar, bizkaitar eta nafarrak gehien-gehienak. Ageri zegoen, ikastola geroz eta gehiagotako arazoa zela hau, eta agian latzagoa beste probintzietan, Gipuzkoan baino.

Ikastolaren eta Euskal Herriaren beraren geroari begira problema benetan larria izan arren euskaldundu nahi diren haur erdaldunena, aitortu beharra dago, planteamendua eta lehen urratsak hasi besterik ez dela oraindik egin. Irakasleei berei zor zaie iniziatiba. Orain artean nahikoa bakarrik ere aurkitu dira beren ahaleginotan, maiz gurasoen edo beste irakasle lagunen konprentzio askorik gabe ere bai. Orain beren planteoak eta esperentziak publiko zabalago bati azaltzeko arrazoioak ematen zizkiguten:

- problema ezagutzera eman,
- esperentziaren testigantza bat agertu,
- beren esperentzien lehen formulaketa idatzi honen bidez, planteamendu sakonago eta osoago baten bila jarraitzeko oinarriak ezarri,
- Euskal Herrian elebitasuna guztion ahotan ibili arren, material egoki askorik ez dagoelarik, material bat eskaini euskaraz.

«Gela elebidunak» ikastoletan

Ikastolak irakaskuntza euskaraz eta euskara hutsean emateko sortu ziren. Baina berehalaxe, ikastolak ugaritu eta haunditu hala batez ere, zenbait problema agertu zen:

- (haur arazotsuak) Donostiako Sto. Tomas Lizeoan, adibidez, teoriarik hasi-berriekin hiru talde egiten ziren, baina beti egin behar izaten zen laugarren

bat aparte, «haur arazotsuena» edo, haur nolabait zailena, problematikoena. Orain lau urte, aspaldian susmo zutena ohartu zuten, alegia, arazotsuak zituditen haur gehien-gehienak erdaldunak edo, behintzat, euskara menderatzen ez zutenak zirela (23tatik 21). Haurren problematikotasunak hizkuntzaren tratamenduarekin zerikusirik bazuela, pentsatzen hasi beharra egon bait zen.

- (haur erdaldunen kopuru geroz eta haundiagoa) Ikastola batzuetan haur erdaldunen kopurua hainbat ugaritu zen, ikasgela batzuetan berek bakarrik erdia eta gehiago osatzen bait zuten. Hori zela eta, Irun/Hondarribiako ikastolan adibidez, ikastolara etorri hala haur erdaldunak eta euskaldunak gela diferentetan aparte jartzen hasi ziren (1974-75), baina guztiari plan berdina aplikatuz, euskara huts-hutsean. 78-79 urtera arte ez zen erdaldunentzako plan berezirik pentsatu, haurrek euskara ongienik «euskal giroan murgilduz» ikasiko zutelakoan. «Ikaragarrikoak dira horrela sortu diren kristoak», Irun/Hondarribiako ordezkariak aitortzen zuenez. Nahitaezkoa agertu zaie beste plan teamendu bat egitea.
- (murgiltze sistemaren ezaskitasuna) Erabili den «murgiltze sistemak» geroz eta hutsune haundiagoak agertu ditu, hutsuneak baino okerragoak ez zirenean:
  - haur askok ezin zuela beziketa normal bat besteekin batera euskaraz jarraitu,
  - haur «arazotsu» batzuen konplexuak, integratu ezinda geratzen zirenean, euskara gorrotatzeraino iritsiz batzuetan,
  - umeen artean erdara geroz eta gehiago entzuten zela ikastoletan, jolasaldietan eta aktibitate espontaneoetan bereberki,
  - euskara geroz eta txarragoa, maiz-sarri euskaldunak ere erdaldunen antzera mintzatzen has-

ten zirelako («indi-euskara»: infinitibotan; interferentziak: «ez nahi dut», *ez dut nahi* ordez, etab.),

- ikasturteak aurrerago eta ume erdaldun gaizki euskaldunduei geroz eta zailago egiten zitzaieela behar bezala segitzea.

Ikastola batzuetan, besterik ezinean, haur erdaldunak ez amestitzea erabaki zuten kurtsoren batetan...

Irakasleak, geroz eta gaitzagoa bilakatzen ari zitzaien problemaren azpian, ezinean eta gairidurik aurkitu dira. Eta momentuko, nolabaiteko soluzioak ikastola bakoitzak bere aldetik baino gehiago, honez gero problema hau sustrai-sustraitik eta orokarki planteatu beharra dagoela, ikusten dute. Azken batetan ikastolaren beraren kontzepzioa eta ikastolaren betekizun soziala Euskal Herrian (berreuskalduntze prozesu batetan sartu nahi badugu) birpentsatu beharra.

(Bilkuran ikastola hauetako esperentzien berri zehatzago eman zen, dossier honetan aparte ikus bait daitezke informe horiek).

Eredu desfasatu bat

Funtsean eredu desfasatu batekin nahi izan ditugu konpondu problema berriak, — esaten digu andereño batek: baina credua bera da jadanik auzitan jarri beharrezko ikusten duguna.

63-64 urteetan, ikastola mugimenduaren hasieran, ikastolek guztiz beste tankera bat zuten, aurkitu ere beste egoera sozial batetan aurkitzen ziren eta: erdi klandestinoak ziren, talde txikiak (gelako zortzi-hamar lagun), haur euskaldunak denak, oso motibatuak (familia abertzaleetakoak), etab. Aski da, orain, kopuruak eta portzentaiak alderatzea: 1964ean, 596 haur zebilen, lau probintzietan; 1979an, aldiz, 52.520 haur, lau probintzietan. Portzentaien zenbaki garbirik ez daukagu, ezta oraintxe bertokoenik ere; baina, lehen, ia haur denak euskaldunak zirenean, erdaldun bakanak euskaldundu zitezkeen besteen artean «murgilduz» eta asimilazioz: orain, ordea, Irun/Hondarribian, adibi-

dez, % 50 baino gehiago dira erdaldunak; Arrasaten ere % 40tik gora; Almenen % 33... eta horrelatsu ikastola haundi gehienak. Zer esanik ez Nerbioi Ezkerraldean, Araban, Nafarroan. Gaineratu behar da, orobat, haurrok etxean, kalean, ikastolatik kanpora, ez dutela euskal girorik: ikastolak praktika lezakeena, orduan, ez da egiazko murgilpenik, murgiltze itxura bat baino.

Irakasleok konbentziturik daude, oraindik hasieretako murgilpen sistemari eutsi nahiak azkenean bai ume erdaldunei eta bai euskaldunei egiten diela kalte. Ikastola batzuetan ebaluaketak egin dira eta datu harrigarriak jaso dira: ez bakarrik haur erdaldunek «gela elebidun» berezietan askoz hobeto aurreratzen dutela, baizik eta, esate baterako, euskaldunen beren artean, eskola nahasiko (murgilpen sistemako) 7 urteko ume euskaldunek euskaraz okerrago egiten zutela, banaketa egin eta geroko sistemari 4 urtekoek baino (Almen, Eskoriatza)...

Orain artean, nolana ere, bestela ezin burutu zirelako hasi izan dituzte ikastola gehienek gela elebidunen esperentziak, h.d., besterik ezinean eta ez kontzepzio pedagogiko global baten eraginez. Eta, horregatixe, nola-hala eredu zaharraren barruan nahi izan dute soluzioak bilatu: ahalik eta gehiena betiko metodoak aplikatuz, etab., modelo zaharretik despegatzeko beldurrez bezala, gehienez ere haur erdaldunentzat epeak piska bat luzatuz, baina beti erdaldunak eta euskaldunak ahalik lasterrena (ahal izanez gero eskolaurrean bertan) bateratzeko asmoz. Hiru urteotako esperentziak, ordea, planteamendu sakonago bat egin beharra dagoela, erakusten du.

Eredu berri bila

Madrildik eskatuta noizpait egin zen Euskal Herri osorako plangintza bat, lau eskola mota edo eredu bereziaz tokian tokirako moduan:

- A) Ingurune zeharo erdaldunerako eskola: euskara hemen asignatura bezala irakatsiko litzateke.
- B) Berdintsu, baina euskararen irakaskuntza intentsiboagoz.

- C) Erdaratik hasiaz, haur erdaldunak, eskolaurrea bukatu eta gero, edo OHOkoko bizpahiru urte ondoren, euskaldunekin bateratzeko, handik aurrera ikasketak euskaraz jarraitzeko.
- D) Ikastolen betiko eredua, dena euskaraz, lurralde euskaldunetarako.

Hori hor dago, teorian, paperean. Eta badirudi teorian behintzat erduketa oso egokia dela, Mackey-k hala zeritzon iaz. Baina praktikan aurreritzi eta errezelu asko dago, alde guztietatik, eredu horiek martxan jartzeko, are aplikazioak ikastoletan egiten hasteko. Guraso askok, bere haurra ez omen doala euskaldunen gelara eta, segituan diskriminazioa, arrazismoa, etab. ikusten ditu, pedagogia eta politika nahastuz. Berdintsu irakasle askok, gurasoek baino ere okerrago askotan, Orain artean «murgiltze sistema» erabili bait da, eta euskara ikastearen zentzua integratzearena bait da, etab., jende askok ez du ikusi nahi murgilpen sistema zein problematiko bilakatu den eta harekin jarraitu nahi du... Hori dela eta ez dela, mila haserre sortu da zenbait ikastolatan, etenak ere gertatu izateraino batzutan. Eguneroko esperentziak bezala erakusten dute, ordea, egin diren inkestek, murgiltze sistemak jeneralean ez duela funtzionatzen ikastola gchienen egungo situazioan.

Izango ditu bere alderdi negatiboak haur erdaldunak elkarrekin gela berezietan abiarazteak ere noski. Baina oraingoz abantaila gehiago erakusten du, besterik baino. Eta okerrik baldin badu, eredu hori ez guztiz eta kontsekuenteki onartzearenak dira agian nabarmenenak. Beren errua ere aitortzen digute irakasleek puntu honetan: alegia, beraiek ere askotan presa ghegi dutela. Egun batetik bestera ikusi nahi dute haurra euskaldunduta. Horrek, baina, bere denbora eskatzen du, etapak erretzerik ez dago. Beste irakasleak, edo gurasoak, «noiz elkartuko dira?», «noiz jarriko dira besteen pare?», galdezka ari badira etengabe, irakaslea larritu egiten da eta presaren presaz ezinago izango du burubide onik asmatu. Gainera —eranstean du andereño batek— beste herri batzuek ehundaka urte daramatzate esperentzia horretan, beren hizkuntzak jende arrotzei irakasten alegia: Ingalaterrari edo begiratzen badiogu, kolonietan masiboki

esperimentatu dute hori. Guk ez daukagu esperentziarik. Baina larri gara. Eta, orduan, geure ezina eta frustrazioak ere haurra-
ren gain deskargatzen ditugu.

Larriaren larritz eta (gurasoen, irakasleen) presio guztion eraginez, ezin gara heldu egiaz tokian tokirako eta talderako behar den ereduaren arazoa radikalki eta globalki planteatzera. Eskolaurrean haur erdaldunak eta euskaldunak apartatzen dituzten ikastoletan ere, onen-onencan, B ereduarekin hasi bai, baina gero salto batetik D eredura pasa izan dira orain artean. Ez al da epe luzeagotan planteatu behar haur erdaldunen euskalduntzea, derrigor eskolaurrean bukatzen enpeinatu gabe?

Azkenik, orain artean bi bloke soil egin dira jeneralean (euskaldunak, erdaldunak). Errealitatea ez da hori. Eta errealitatearen arabera maila gehiago berezi beharra seinalatzen da, haurren hizkuntz maila desberdinen arabera, komeni den tokietan behintzat (Arrasaten lau maila berezten dituzte): ondo dakitenena, ezer ez dakitena, ozta-ozta ulertzen dutenena, ondo ulertu bai baina ez hitzegin, etab.

Eredu berria oraindik egiteko dago. Ezin esan genezake, badakigunik, nolakoa izan behar duen zehatz eta mehatz. Baina hiru urteotako esperentziei eskerrak, aurrerabide batzuk ikusi ditugu.

Haurren giza eskubideak

Kontsiderazio praktikoak aparte (efikaziarenak), printzipiozko beste arrazoi bat aipatzen da: hizkuntzaren eta nortasunaren arteko lotura gogoan harturik, nola joka euskaldundu nahi den haur erdaldunarekin? UNESCOk 1953an esana da, eta guztiok dakiguna, ama-hizkuntzari begirunea zor zaiola. Guri oso ondo etorri zitzaigun hori ikastola mugimenduaren hasieran. Baina orain gertatzen da, UNESCOren printzipioekin inork ez duela gogoratu nahi herri honetan. Eta beldur izatekoa da, munduko borondate euskaltzale hoberenez, geuri eskola espainoletan egin zitzaigun txikizio berbera ez ote garen egiten ari beste batzuei...

Psikologoen eta psikolinguistek eta diotnari jaramon eginez,

haurrak, garunaren plastikotasunaren arabera, etab., hizkuntzak ikasteko eta guztiz bereganatzeko adin egokiena 6 urte bitarte baldin badu (10, beste batzuen ustez), badirudi urte horietan haurra nekerik gabe hizkuntza bietara jar genezakeela, pedagogia on bat eramanez gero, hizkuntza bakarrera behartu gabe. Ez dago, beraz, bata egiteko bestea txikitu beharrik.

Eta, dena dela, ba al dugu eskubiderik ama-hizkuntzarekin erabateko etena sortzeko, umeak burrunban normalizatu gabeko hizkuntza batetan sarrarazteko, eskolan bakarrik, eta ez kanpoan, entzuten duten hizkuntza batetan beren kultur edukin guztiak adieraztera bortxatuz? Zein kulturatan errotuko dira ume horiek, ala errogabe utziko ditugu munduan? Segun nola jokutzen dugun.

Giza eskubideak aintzakotzat hartzen dituen jokabide pedagogiko bat behar bait dugu, azken finean horrela jokatzeari geure interesean ere izango da eta.

Gurasoen arazoa

Gela elebidunak muntatzeak abantaila asko du: talde txikiagoak egin litezke, ardura gehiago eskainiaz haur bakoitzari; hizkuntzaren tratamendu sistematikoagoa egin litezke, etab. Baina hori besterik gabe ez du eredu honen ere funtzionatuko, zenbait kondizio aldatzen ez bada esperentzia honen inguruan. Eredu honek ere problema asko du oraindik: materialena, etab. Inguruaren inportantzia (telebista, etab.) gogoratzen da. Baina, guztien gainetik, ikastolako lanak gurasoen laguntza eskatzen du. Gurasoen eredu honen balioa onartzen ez badute, haien errezelu eta mesfidantza artean, oso zaila izango da ezer egitea.

Gurasoen animoak, motibazioak, dituen haurrari, ezagutu egiten zaio. Eta alderantziz berdin, ezagutu egiten da gurasoen haurraren ez hitzegitea, ipuinik ez irakurtzea edo kontatzea (erdaraz bada ere!), etab. Guraso askoren utzikeria edo eta konplexuak salatzen dira puntu honetan, eta agian beraiek mentalizatzen ere lan egin beharra azaldu da.

Haur erdaldunentzat gela bereziak jartzen hasi zen momen-

tutik problema garratzak egon dira gurasoekin. Guraso askok, izan ere, ez du ulertu jokabide horren zentzua eta, haserrearen haserrez, prest egon da oinarri pedagogiko guztiak pikutara bidaltzeko, bere ikuspideak nagusiarazi nahiz... Hemen interes modu asko gurutzatzen den arren, edo delakoxe hain zuzen, eta orain arteko praxiaren ildotik apartatzen delako ere, eta uste korriente askoren kontra doalako, argitu beharra dago haur erdaldunen gurasoei gela elebidunaren zentzua. Gurasoek, aldiz, ez daukate zergatik muturra sartu ezagutzen ez duten eta tokatzen ez zaien alderdi pedagogiko teknikoan. Hanka bat moztu behar den ala ez, eta operazioa nola egin behar den, medikuak daki eta berak erabakitzen du. Arazo pedagogikoetan ere dakienari utzi behar litzaioke erabakia.

Batez ere gurasoek ez dute pentsatu behar, beren haurra «erdaldunen gela» berezi batetan jartzeko arrazoiek arrazismoarekin edo diskriminazioarekin zerikusirik dutenik. Ez eta horrela beren haurrak gutxiago ikasiko duenik ere. Alderantziz da. Itxuragabekoa da, beraz, haurrak matrikulatzerakoan, euskaraz tutik ez dakien haurra euskalduntzat pasa nahi izatea, etab., euskaldunen gelan egon dadin («pa'que aprenda más!»). Haur erdaldunak euskalduntzeko eredia gurasoen konprentzioz eta kolaborantzaz bakarrik lor daiteke, baina inmertsioarena edo murgiltzearena metodo hoberena ez dela ulertuz hasi behar. Aurreritzi kaltegarritz josita dagoela barruti hau uste dute bilkurako irakasleek.

Irakasleen arazoa

Beti egon da irakasleen boluntarismo hundia. Baina polliki-polliki ikastoletako irakasle lana normaldu egin da. Bakarrik haur erdaldunon irakaslea aurkitzen da beti adina enpeinu eta boluntarismo beharrean, eredu berri bat aplikatu nahiz eta ez jakinez nola, prestakuntzarik gabe eta materialik gabe.

Unibertsitate falta akusatzen da, profesionaltasun maila egoiki baten, informazioaren, agian koordinaketaren eta programaketaren, garantia bezala, eginkizunok har ditzan beste instantziarik oraingoz ageri ez denez bereziki. Irakaslea galdurik aurkitu da

eginkizun berriaren aurrean. Inongo laguntzarik ere ez du izan. Beste inon ez da irakaslea textugintzaz, bere gaiaren sistemaketaz, etab. arduratu behar: Ministraritzak eta hezkuntzak edonon duen azpiegitura sendoak egiten dio hori dena. Hemen, aldiz, gela elebidunetako irakasleok, dena berek asmatu behar izaten dizute.

Guzti honengatik, alegia, kreatibitate asko eskatzen duelako, prestakuntzarik ez dagoelako, gurasoen nahiz beste irakasleen begien pean dagoelako beti, frakasoaren arrisku gehiago duelako, etab., problema da ikastolan gela elebidunetako irakasle izatea. Leku batzuetan, egia da, irakasle hautatuak izendatu dituzte gela horietarako. Baina beste ez gutxitan inork ez du sartu nahi esperimentu horretan eta aurten kontratatu den hasi berriari uzten zaio gela hori... Esan behar da, baita, orain hobeto prestaturik etortzen direla berriak Irakasle Eskolatik (euskara bigarren hizkuntza bezala nola irakats disziplina bat dago orain Elizaren Donostiako Irakasle Eskolan, Mari Karmen Garmendia irakasle dela). Baina orain artekoek inoren laguntzarik gabe hasi behar izan dute beren esperentzia eta beldur izan zaio lan honi.

Laguntza haundiena, denek aitortzen dutenez, batak besteari eman diotena izan da orain artean. Beraiek iaz antolatu zuten ikastaro batena bereziki: elkarren berri jakin zuten, esperentziak alderatu, materialak elkarri pasa, komunikazio eta esperentzi trukaketa bat sortu. Lehenbailehen horrelako sinposio itxi bat egin beharra gai honetaz aipatzen dute denek ahobatez.

Ikastoletan bertan, gurasoen artean bezalatsu, mentalizazio baten falta sumatzen da. Zenbait ikastolatan zama bat bezala ikusten dira, «toleratzen» dira, gela elebidunak. (Talde txikiagoak direlako eta, batzutan, izan ere, zama bat dira presupostuak egiteko orduan). Eta baita mentalizazio bat hizkuntzaren oinarrikotasun orokorra ulertzeari buruz ere: matematika irakasleak ez dezala pentsa, berak ez duela matematika besterik irakasten. Hizkuntza ere irakasten du. Ume erdaldunak ugarituz doazelarik, inork ez dezake jadanik pentsa ikastolan, horien euskalduntzea gela elebiduneko irakaslearen problema denik. Eskolaurrekoa bezalaxe BUPekoa da eta irakasle guzti-guztiena.

Materialen arazoa

Material denak lehen esaten genuen D mailarako daude bururatuta (cuskaldunentzat). Eta material bakar honekin nahi diegu B edo C mailako arazoei erantzun... Material berri bat sortu beharra dago maila horiei egokitzuz. *Saioka*, adibidez, ez da baliagarri, ez txarra delako, hizkuntza zailegia egiten zaielako baino. Beste linea bat hartu beharko litzateke.

Hizkuntzaren irakasketan mailak nola egiteaz beste, oraindik erabakitzeko dago zein gairekin hasi euskaraz, zeintzuekin erdaraz, etab., psikologoaren eta psikolinguisten kolaborantza eskatuko bait luke horrek.

Orain artean erabili dituzten materialak, ia denak beraiek hautatu eta moldatuak izan dira: diapositibak, muralak, ipuin mutuak, antzerkiak, txotxongilo, etab. etab. Musika aldetik Imanol Urbietaren zintak, zaharrak nahiz berriak. Altxor ahi-tuezin aparta Azkueren *Euskalerraren Yakintza* da, III eta IV liburukiak: olerkiak, aho-korapiloak, atsotitzak, abesti llaburrak, jolasak... ateratzen dituzte hortik. Haurrei hitz eragiteko (ez ulertu bakarrik, edo errepikatu bakarrik), erresultadu ona eman du haurrei berei argazkiak egiteak eta gero, erakutsiaz, komentaratzeak. Berdin, ekintza osoak gela barruan simulatzeak: ohetik jaiki, garbitu, erosketak egin, mendira joan, etab., dena gela barruan, eta gero dena iraganean kontatu berriro («zer egin dugu?», «genuen?», aditz denborak lantzeko). Egiturak lantzea, hiztegia, aditza eta aditz denborak, etab., nola mailazkatu eta sistematizatu, orain artean bakoitzak bere modura asmatu behar izan du. Ergatiboa lantzeko, adibidez, joko batzuk asmatu dira. Baina guzti hau oraindik idatzita jarri gabe dago, esperimientuen mailan dabil orangoz.

Gidaritza eta koordinaketa falta sentitzen da, komunikazioa bidera dezan zentru baten falta orobat (irakasleek beren aldizkari bat ez edukitzeaz oharrak!). Iaz beraiek antolaturiko ikastaroaren positiboena hain zuzen bakoitzak bere baliapideak, ideiak, etab. denen aurrean azaldu izana iruditzen zaie. Izan ere, materialak inguratu, nondibait inguratzen dituzte: baina material bakoitzak mila posibilitate dauka eta neketsuena posibili-

tate guztiok norberak asmatu behar izatea da, etengabe bariatzen aritu beharra dagoen lan batetan. Bestela haur ttipiak berehalaxe aspertzen dira.

Halere problema latzena OHOn sartzen garenean hasten da, hots, irakurketa eta idazketarekin hasten garenean: eskuliburu idatzi bat behar da orduan, haurrak bere tresna izango duena. Eta maila horretan, euskaldunentzat ez dago gehiegi, haur erdaldunentzat ezertxo ere ez dago. Gai hau beste bilera batetan sakontzeko uzten da.

Plangintza orokar baten premia

Puntu hau ez da partikularki tratatu, baina beste puntu guztien trataeran azkenerako beti hauxe jotzen genuen.

Ikastoletan fenomeno berria da (hiru urte, esan liteke) haur erdaldun kopuru haundiak euskaldundu beharra. Nola edo hala ikastola bakoitzak bere soluzioak asmatu ditu. Irakasle bakoitzak bereak, hobe. Esperimentatze indibidualen epe honek agudo bai agudo hurrengo epea eskatzen du orain: plangintza eta koordinaketa epe bat.

Gure elebitasunaren arazoa hain larria izanik eta hain haundia plangintza batetarako lana, behar-beharrezkoa litzateke ikerketarako lan-talde bat osatuz hastea. Quebec-en dagoena baino apalago, noski, baina zerbait. Ebaluaketak. Programaketak. Egiten diren esperentziak neurtu: kondizio hauetan nora iristen gara, beste haietan nora. Hemen zein eredu aplikatu beharko litzateke, eta esan: «eredu hau eta ez besterik!». Baina hemen zer gertatzen da? Bilbon Matxinbentako eredu berbera aplikatzen dugula... Eta horrela euskaldundu nahi dugu Bilbo. Pentsa liteke, bai, ez euskaldun, ez erdaldun, ez ezer, atera beharko dutela haur horiek ikastoletatik. Ez dakigu hizkuntzaz non oinarrituko diren, ezta zein kulturatan ere, inongo kulturatan sustraitzerik izaten badute behintzat.

Dagoeneko esperentzia diferente asko dago. Baina norbaiten beharra dago koordinaketarako, eta esateko: «esperentzia hau interesgarria da eta segi hemendik», edo «ez, segi handik».

Ondoren informea egin eta interesatu guztiei zabaldu. Gobernuak edo, Euskaltzaindiko Jagon Sailak edo, instituzio guztien artean sortutako zerbaitek edo, zerbaitek, nolabait, Aginpide batek behintzat, Autoritatea duen eta gauzaotan ikasia denak, hartu behar du egiteko guzti honen kargu. Izan ere, hau ez da edozein esperimendu egitea libre dagoen laborategia. Kontrol izugarria eskatzen du. Hemen, ordea, borondate on asko bai, badago, baina inolako kontrolik ez. Inbertsio ikaragarria dago, borondate onetan ezezik, giza indarretan ere. Baina ez dakigu azken finean etekinak nolakoak izango ditugun, —esaten ziguten irakasleek.

Biltzaileak:

Joxe AZURMENDI

Joan Mari TORREALDAI

COLOQUIO SOBRE BILINGÜISMO EN IKASTOLAS COLLOQUE SUR LE BILINGUISME DANS LES IKASTOLAS

El artículo resume los puntos principales tratados en un coloquio mantenido en Donostia/San Sebastián en torno al tema monográfico de este número de JAKIN, e.d. la euskaldunización de los niños en las ikastolas.

El movimiento de ikastolas se inició durante el franquismo de una forma semiclandestina, con el fin de que los niños vascófonos pudieran realizar los estudios de primera enseñanza en su lengua materna, cosa que les era de todo punto imposible en las escuelas oficiales. Las ikastolas pretendían impartir toda la enseñanza en euskara y, en principio, exclusivamente en euskara.

Sin embargo, estos últimos años, de fuerte desarrollo de los centros de enseñanza en euskara, han sido también años de profundas transformaciones sociales y políticas. Las ikastolas han tenido que enfrentarse a estas nuevas realidades: en 1964 contaban en las cuatro provincias de Euskadi Sur con 596 alumnos, quince años más tarde sobrepasan ampliamente los 52.000; hoy muchas ikastolas están enclavadas en zonas no-vascófonas (Alava, Margen Izquierda) o mixtas, teniendo un alumnado con porcentajes muy altos de niños que, al llegar a la ikastola, desconocen el euskara, etc.

Para poder hacer frente a los problemas surgidos de este desarrollo (niños inadaptados, interferencias lingüísticas, insuficiencia del sistema de euskaldunización por inmersión) ha sido necesario dar un nuevo tratamiento a la enseñanza del euskara en las ikastolas, habiendo recurrido muchas de

ellas a las «clases bilingües», en las que los niños no-euskaldunes son iniciados gradualmente en el aprendizaje del euskara para luego ser integrados con los niños euskaldunes. Las ikastolas y Liceos más importantes llevan ya tres años realizando diversas experiencias en este sentido.

El coloquio se ha detenido especialmente sobre dos temas: los métodos ensayados de euskaldunización de niños y las dificultades con que se encuentra la ikastola en esta labor. En efecto, no han faltado dificultades. La división de los niños en clases en euskara y clases bilingües ha sido interpretada por algunos como discriminación y racismo. El profesorado ha tenido que pasar de la enseñanza en euskara a niños euskaldunes a la enseñanza del euskara a niños no euskaldunes, viéndose obligado a desarrollar por su propia cuenta métodos pedagógicos originales, etc.

Después de estos tres años de experiencias, los profesores participantes en el coloquio consideran que la fase de primeras experiencias puede darse por satisfactoriamente concluida. Urge ahora la creación de un centro de dirección y coordinación que analice y valore las experiencias realizadas, las oriente y las potencie.

Cet article est un résumé des points principaux traités lors d'un colloque qui a eu lieu à Donostia/San Sebastian sur le sujet monographique de ce numéro de JAKIN, c'est à dire l'euskaldunisation des enfants dans les ikastolas.

Le mouvement des ikastolas fut créé pendant le franquisme de façon semi-clandestine, pour que les enfants bascophones puissent réaliser leurs études primaires dans leur langue maternelle, ce qui était impossible dans les écoles officielles. Les ikastolas prétendaient donner un enseignement tout en basque, et, au début, exclusivement en basque.

Cependant, ces dernières années, où les centres d'enseignement en basque se sont fortement développés, ont été marquées par de profondes transformations sociales et politiques. Les ikastolas ont dû affronter cette nouvelle réalité: en 1964 il y avait en Euskadi Sud 596 élèves, quinze ans plus tard, il y en avait plus de 52.000; aujourd'hui, beaucoup d'ikastolas sont situées dans des zones non-bascophones (Alava, Rive gauche) ou dans les zones mixtes, où des pourcentages très élevés d'élèves ne parlent pas le basque lorsqu'ils arrivent à l'ikastola.

Pour pouvoir affronter les problèmes issus de ce développement (enfants inadaptés, interférences linguistiques, insuffisance du système d'euskaldunisation par immersion), il était nécessaire de donner un nouveau traitement à l'enseignement du basque dans les ikastolas, qui ont eu recours aux «classes bilingues», où les enfants non-basques sont initiés graduellement à l'apprentissage du basque pour, ensuite, être intégrés aux enfants basques. Les ikastolas et les lycées les plus importants réalisent diverses expériences dans ce domaine, depuis près de trois ans.

Le colloque s'est penché particulièrement sur deux thèmes: les méthodes connues d'euskaldunisation d'enfants et les difficultés auxquelles se heurte l'ikastola dans cette tâche. En effet, les difficultés n'ont pas manqué. La division des enfants en classes de basque et en classes bilingues a été interprétée par certains comme une discrimination raciste. Le professeur a dû passer d'un enseignement en basque pour enfants euskalduns à un enseignement du basque pour des enfants non-euskalduns, se trouvant ainsi

dans l'obligation de développer des méthodes pédagogiques et didactiques originales.

Après ces trois années d'expériences, les enseignants participant au colloque considèrent que la phase des premières expériences peut être close de manière satisfaisante. Il serait urgent de créer maintenant un centre de direction et de coordination qui analyserait et évaluerait les expériences réalisées pour les orienter et les encourager.